

KUDA IDE

R P ?

*No accent is intrinsically good
or bad, but listeners make it so*

1. UVOD

Britanski engleski se nalazi u fazi brzih promena, što je naročito evidentno u izgovoru mladih govornika ovog varijeteta engleskog jezika. Stoga će se u ovom radu redefinisati pojam standardnog britanskog izgovora, za koji se obično koristio termin *opšteprihvaćeni izgovor* (Received Pronunciation), sa posebnim osvrtom na novije trendove koji su karakteristični za izgovorni model (izgovorne modele) Britanije. Stepem prihvatljivosti i eventualno poreklo novijih fonetskih karakteristika standardnog britanskog modela izgovora biće sagledani kroz transkripcioni materijal koji daju najsvežija izdanja rečnika izgovora: *Oxford Dictionary of Pronunciation for Current English* grupe fonetičara na čelu sa Aptonom (u daljem tekstu ODPCE), *Velsov Longman Pronunciation Dictionary* (u daljem tekstu LPD) i *Cambridge English Pronouncing Dictionary* Pitera Rouča sa saradnicima (u daljem tekstu EPD).

2. ŠTA JE OPŠTEPRIHVAĆENI IZGOVOR?

Engleski jezik je jedan od jezika za koji ne postoji institucija koja bi propisivala pravila izgovora, bilo preskriptivna ili proskriptivna. Ovo, naravno, ne znači da izgovor engleskog jezika nije normiran, već samo da on nije normiran 'sa visine'. Svima su poznate muke kroz koje je Elajza Dutil, glavna junakinja Šoovog *Pigmaliiona*, morala da prode da bi "naučila" standardni britanski izgovor, koji će joj obezbediti visoku ulogu u britanskom društvu. Ukoliko se izuzmu preskriptivizam i njegova jača i nepopularna forma proskriptivizam, lingvistima koje interesuje britanski standardni varijetet preostaje danas visoko cenjeni deskriptivizam, koji im pomaže da bolje sagledaju stanje britanskih govora na terenu.

Budući da engleske reči čak ni izvorni govornici ne mogu izgovarati po sopstvenom nahodenju (ovde se moraju izuzeti brojni izgovorni dubleti velikog broja engleskih reči), moglo bi se reći da standard, tj. opšteprihvaćeni način izgovaranja,

croje sami govornici. Za britanski standard postoje mnogi nazivi, koji dele slične ili iste karakteristike. Neki od njih sada, dakako, pripadaju istorijatu britanskog varijeteta. Tako su, gubeći se iz upotrebe, *kraljičin engleski* (Queen's English), *kraljev engleski* (King's English), ali i *oksfordski akcenat* (Oxford Accent) sa sobom odnosili i određene izgovorne crte, koje su govornici nižih društvenih klasa često posmatrali sa prezirom.

Termin *RP* je jedan od starijih naziva, koji je dugo predstavljao sinonim za standardni, preporučeni i regionalno neutralni britanski izgovorni model, koji obuhvata skup izgovornih karakteristika viših društvenih klasa, pre svega obrazovanih govornika Londona i okolnih regija. Sledi kratak istorijat samog termina. Naziv *received pronunciation* upotrebio je krajem devetnaestog veka Elis (Ellis 1867–97) da bi opisao govor obrazovanih i učtivih Engleza svog vremena. Sa druge strane, renomirani britanski fonetičar Danijel Džouns, varijetetu koji opisuje daje naziv *standardni izgovor* (Standard Pronunciation) i definiše ga kao tip izgovora koji je najbliži raširenoj upotrebi izgovornih varijanata koje koriste obrazovani žitelji Londona i okoline (Jones 1909: v). Već u prvom izdanju svog čuvenog rečnika izgovora, Džouns (Jones 1917) se odrekao pomenutog naziva u korist *izgovora karakterističnog za polaznike privatnih škola* (Public School Pronunciation), ali očigledno (svakako s pravom) ni njime nije bio zadovoljan, te ga je u narednom izdanju zamenio terminom *Received Pronunciation* (Jones 1924), koji je tada prvi put počeo da se piše velikim slovima. Moglo bi se reći da se britanski *RP* rodio i zaživeo tek te godine.

Bilo je mnogo pokušaja opisivanja preporučenog izgovornog modela karakterističnog za Britaniju. Jedna od njih, koja sada već spada u neretko citiranu, klasičnu sliku *RP*-ja 20. veka jeste Gimsonova stratifikacija britanskog standarda. Gimsonova podela opšteprihvaćenog izgovora na *opšti* (general) koji se uglavnom može čuti na BBC-ju, *konzervativni* (conservative) koji je u posedu starijih generacija, nekih profesija i društvenih grupa, i *napredni* (advanced) kojim se služe mladi profesionalci i za koji se može reći da je otvoren za promene (Gimson 1991). Zanimljivo je pomenuti da govornici regionalnih britanskih dijalekata *napredni RP* smatraju afektiranim. Ceo izloženi koncept o iznijansiranim modelima unutar *RP*-ja implicira da tu ne može biti reči o monolitnom akcentu.

Druge studije, pak, teže uopštenim politički korektnim terminima poput *opšteg britanskog* (Lewis 1987: 140) ili *južnog britanskog standarda* (Wells & Colson 1971). Bez obzira na sam naziv britanskog izgovornog modela, činjenica je da čak ni u 21. veku naziv *RP* nije napušten. On se danas može tretirati kao generički termin standardnog britanskog izgovornog modela, čiji najnoviji trendovi uključuju karakteristike regionalnih britanskih govora, koji su do nedavno tretirani kao nestandardni, neuglašeni i stoga izbegavani, barem kada su u pitanju preporuke neizvornim govornicima engleskog jezika. Priznavanje inkorporacije dijalekatskih crta u *RP* implicira i Kratendenov termin *regionalni RP*¹ (Cruttenden 1997: 80), iako se njime anulira jedan od osnovnih postulata na kome se bazira sam *RP* – *regionalna neutralnost*. Ovakve radikalne promene vode koncept britanskog standarda u smeru demokratizacije govora prisutnih u Britaniji, što podrazumeva i veći stepen tolerantnosti dijalekatskih varijacija. Podršku dijalekatskoj demokratizaciji dao je i

BBC, jer se na toj mreži već neko vreme mogu čuti najrazličitiji regionalni govori Engleske. Uprkos ovim lako proverljivim tvrdnjama, Rouč (Roach 2000) se odlučuje za termin *BBC izgovor*. Korišćenjem navedenog termina narušava se polazni, neprikosnoveni koncept neutralnosti *BBC izgovora*, nekadašnjeg sinonima za standardni britanski izgovorni model. Čini se da Roučov termin pripada stereotipnom i prevazidenom gledanju na standardni izgovorni model Engleske. Upotreba termina *BBC izgovor* bi se, ipak, u izvesnoj meri mogla opravdati nešto konzervativnijim pogledom na izbor izgovornog modela u nastavi engleskog kao stranog jezika. Problem je jedino u tome što nemački, francuski ili srpski tinejdžeri ne žele i ne treba da zvuče kao starija britanska gospoda ili engleska kraljica, već kao njihovi vršnjaci u Engleskoj. Da vidimo sada kako to danas govore engleski tinejdžeri i mladi govornici britanskog engleskog (uključujući i kraljičinog najmlađeg sina).

3. KOKNIFIKACIJA BRITANSKOG STANDARDA ILI ESTUARIJSKI ENGLESKI

Sredinom 80-ih godina dvadesetog veka, britanski lingvista Rozenvorn je objavio članak u kome je opisao primećene razvojne tendencije britanskih govora, i nazvao ih kolektivnim imenom *estuarijski engleski* (Estuary English, u daljem tekstu EE). On ovaj novi britanski varijetet opisuje kao "modifikovani regionalni govor" (Rosenwarne 1984), tj. kao mešavinu regionalno nemarkiranih i lokalnih segmentalnih i suprasegmentalnih karakteristika izgovornog modela jugoistočnog dela Engleske. Geografska granica EE je tok Temze – odatle ovaj naziv.

Ovaj *novoprimećeni*² varijetet britanskog engleskog identifikovan je na teritoriji na koju pretenduje RP, i često se opisuje kao središnja tačka koja pomiruje RP, kao standardni varijetet sa jedne strane kontinuuma, i Kokni, kao jedan od karakterističnih govora Londona kojim pre svega govore pripadnici niže i srednje društvene klase, sa druge strane.

Kokni i EE, kako to navodi Vels (Wells 1997) dele sledeće fonetske karakteristike:

- vokalizacija velarizovanog glasa /l/, koje se približava engleskom /w/, ova fonetska promena notirana je u engleskim rečima poput *milk* ili *bottle*.
- upotreba glotalnog okluziva umesto /t/, naročito na kraju sloga/reči ili ispred drugog konsonanta, npr. *quite nice* ili *Gatwick*.
- promena kvaliteta engleskog glasa /i/ u /i/ na kraju reči, npr. *happy*, *coffee* itd.
- koalescencija glasa /j/ i ploziva koji mu prethodi. Tako se reči poput *Tuesday* i *reduce* izgovaraju sa engleskim afrikatnim glasovima.

Međutim, neke fonetske crte Koknija nisu prihvaćene u EE. Samo neke od njih su elizija glasa /h/ u leksemama *hand* ili *heart*, supstitucija engleskih dentalnih frikativa /θ, ð/ labiodentalnim segmentima /f, v/ u rečima *think* i *mother*. Umerena koknifikacija varijeteta koji u ovom radu zovem *estuarijski engleski* ide u prilog mojoj pretpostavci da je on fonetski veoma blizak standardnim govorima Engleske.

Sasvim je drugo pitanje u kojoj meri su fonetske odlike EE i prihvaćene u fonetskoj literaturi. Drugim rečima, trebalo bi se osvrnuti na stepen prihvatljivosti fonologije EE, kao varijeteta u koji Rozenvorn, kao njegov identifikator, polaže nade,

42
smatrajući da će on prerasti u novi britanski izgovorni standard, tj. RP 21. stoleća. Na ovo pitanje mogli bi odgovoriti noviji rečnici preporučenog britanskog varijeteta, bilo kako ga mi zvali.

4. UTICAJ EE NA RP

Objašnjenja eventualnog uticaja estuarijskog engleskog na standardni britanski varijetet potražila sam u ODPCE, rečniku izgovora sa izrazito deskriptivnim pristupom. Naglašeni deskriptivizam doprineo je uvođenju izvesnih inovacija u transkripcijski sistem britanskog engleskog. Ovde će biti reči samo o onim koje bi se mogle posmatrati kao direktni uticaji EE. To su, uglavnom, one izgovorne varijante engleskih leksema koje su veoma rasprostranjene kod engleskih govornika, a koje se kao takve, pre samo nekoliko decenija, nisu mogle smatrati standardnim.

Jedna do nedavno nestandardna odlika britanskog engleskog, koju tvorci ODPCE tretiraju kao opšteprihvaćenu, jeste koalescencija glasa /j/. Oni, naime, uporedo sa starijim izgovornim varijantama navode i ove afrikatizovane, npr. *destitute* /'destitju:t/, /'destit'u:t/ i *tune* /tju:n/, /tju:n³.

Druga segmentalna promena koju ODPCE prihvata i preporučuje govornicima drugih jezika, koji teže usvajanju britanskog izgovornog modela, vezana je za gimsonovski vokal /ɪ/. Britanski engleski 21. veka ima tendenciju približavanja finalnog vokala /ɪ/ (u otvorenim slogovima) dugom segmentu /i:/, kako u pogledu kvaliteta, tako i u domenu kvantiteta. Za prihvatanje i popularizaciju ove izgovorne karakteristike mogao bi biti zaslužan i EE. Bez obzira na njeno poreklo, novodobijeni napeti kvalitet britanskog vokala /-i/ široko je prihvaćen u izgovornim modelima Britanije⁴, a takvo priznanje mu odaju i novija izdanja rečnika izgovora koja su sačinili Vels (Wells 1990, 2000) i Rouč sa saradnicima (Roach & Hartman 1997; Roach *et al.* 2003), pored ODPCE (2001).

5. INTRUZIVNO /r/ U 21. VEKU

Britanski izgovorni model je, u svom novijem razvitku, konačno kao svoje prihvatio još neke fonetske karakteristike, koje su dugo izbegavane i smislu preporučivanja neizvornim govornicima engleskog jezika. Tradgil (Trudgill 2001) istorijski neopravdanom fonetskom fenomenu poznatom kao intruzivno /r/ daje status standardne, neregionalne karakteristike britanskog engleskog 21. veka. Vels (Wells 1990) umetnuti glas brižljivo beleži od prvog izdanja svog rečnika izgovora, npr. /'lɔ: əbɑ:diŋ/, ali pošto ovaj glas nije obavezan on ga notira u superskriptu. U ODPCE intruzivno /r/ označeno je na nešto drugačiji način – law /lɔ:(r)/ – čime mu se pridaje čak veći značaj.

I u pogledu prihvatanja istorijski neopravdanog glasa /r/ u modernom britanskom izgovoru ima drugačijih, nešto konzervativnijih mišljenja. Rouč *et al.* u 16. i najnovijem izdanju Džounsovog EPD (Roach *et al.* 2003) smatraju da je bezbednije ne preporučivati izgovor opisanog glasa neizvornim govornicima engleskog jezika, uprkos činjenici koja ide u prilog raširenosti ove fonetske karakteristike u britanskom engleskom.

Standardizacija intruzivnog /r/ rezultat je internog razvojnog procesa standardnog britanskog varijeteta, a ne drugih varijeteta koji se govore na tlu

Britanije. Budući da je njegova upotreba veoma raširena kod izvornih govornika, izgovor glasa /r/, kao *sandhi* fenomena, trebalo bi preporučivati i neizvornim govornicima. Kvalitet izgovora engleskog jezika kod neizvornih govornika značajno bi se poboljšao umetanjem ovog dugo izbegavanog glasa.

6. ZAKLJUČAK

Ovim radom sam želela da u najkraćim crtama skrenem pažnju ovdašnje javnosti na razvojne tendencije onoga što se danas može smatrati prihvaćenim izgovorom zastupljenim na tlu Engleske. Savremeni rečnici izgovora, što je sasvim jasno iz analize 'novijih izgovornih crta' britanskog standarda, sukcesivno uvode primećene fonetske novine. Treba na kraju reći i to da su u ovom radu razmotrene samo najvažnije promene na planu izgovora engleskih reči. Za one idiosinkratične biće potrebne decenije u kojima će se dokazati, širiti sa juga na sever i obratno, pre nego što prerastu u standardne. Ili će one krenuti sasvim drugim putem, u neki novi estuarijski engleski – ostaje nam samo da čekamo i posmatramo.

...

¹ Gimson (Gimson 1991) povlači crtu između regionalnih dijalekata sa jedne strane i različitih tipova standardnog britanskog izgovornog modela, koji on zove RP. Regionalne govore on dalje deli na *obrazovane* (educated), *popularne* (popular) i *modifikovane* (modified).

² Za nastajanje i diferenciranje novog varijeteta jednog jezika potreban je duži vremenski period. Upravo iz ovog razloga Rozenborn u svom inovativnom članku o EE (Rosenwarne 1984) govori kao o novoprimećenom varijetetu engleskog jezika (eng. *newly observed variety of English pronunciation*).

³ Vels (Wells 1990, 2000) u svom rečniku izgovora britanske izgovorne varijante ovih i sličnih reči, koje u svojoj fonološkoj strukturi imaju afrikatni glas, markira kao nestandardne, tj. kao one koje se ne mogu pripisati izgovornom modelu poznatom kao RP.

⁴ I u pogledu ovog novijeg izgovornog trenda ima oprečnih mišljenja. Tako Tradgil (Trudgill 2001) smatra da je napeti kvalitet britanskog vokala /i/ (tzv. *happy-tensing*) samo regionalna karakteristika južnih britanskih dijalekata, i kao takva bi, pre nego što uđe u standardni fonološki kanon, trebalo da se još najmanje nekoliko decenija širi ka severu.

LITERATURA

- Cruttenden, A. 1997. *Gimson's Pronunciation of English*, 5th edn. London: Arnold.
- Ellis, A. J. 1867–89. *On Early English Pronunciation*. Early English Text Society.
- Gimson, A. C. 1991. *An Introduction to the Pronunciation of English*, 4th edn. (1st edn. 1962). London: Edward Arnold.
- Jones, D. 1909. *The Pronunciation of English*. Cambridge: CUP.
- Jones, D. 1917. *English Pronouncing Dictionary*, 1st edn. London: J. M. Dent & Sons.
- Jones, D. 1924. *English Pronouncing Dictionary*, 2nd edn. London: J. M. Dent & Sons.
- Lewis, J. Windsor. 1987. The Teaching of English Pronunciation: the Model Accents. *Journal of the International Phonetic Association* 17:2, 139–141.
- Roach, P. and J. Hartman. 1997. *English Pronouncing Dictionary*, 15th edn. Cambridge: CUP.
- Roach, P. 2000. *English Phonetics and Phonology – A Practical Course*, 3rd edn. Cambridge: CUP.
- Roach, P. et al. 2003. *Cambridge English Pronouncing Dictionary*, 16th edn. Cambridge: CUP.

Rosenwarne, D. 1984. Estuary English: David Rosenwarne Describes a Newly Observed Variety of English Pronunciation. *The Times Educational Supplement* 19 October 1984, 29.

Trudgill, P. 2001. *Sociolinguistic Variation and Change*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Upton, C. *et al.* 2001. *The Oxford Dictionary of Pronunciation for Current English*. Oxford: OUP.

Wells, J. C. and G. Colson. 1971. *Practical Phonetics*. London: Pitman Publishing.

Wells, J. C. 1990. *Longman Pronunciation Dictionary*, 1st edn. Harlow, UK: Longman.

Wells, J. C. 1997. What is Estuary English? *English Teaching Professional*, 46-7.

Wells, J. C. 2000. *Longman Pronunciation Dictionary*. Harlow, UK: Longman.

S U M M A R Y

WHERE IS RP HEADING TO?

The standard British pronunciation model, long known as Received Pronunciation (RP for short), seems to be changing rapidly, influenced by changes from within as well as from without. The internal phonological changes are those which are considered to be the result of the development of RP. The *intrusive /r/* linguistic phenomenon, for example, is seen as the result of RP's internal development. The external changes, like the newly observed ones (Estuary English, for example), originate from other varieties of English. The effects of these two types of influence are examined in this paper, with the primary aim of predicting where 21st century RP is heading to.